

Fjällräv i ryggan

Ill. Inger Lise Belsvik

Aktivitet 12: Vad äter fjällräven?

TEMA: Här ska eleverna lära sig mer om vad fjällräven äter och bytesdjurens biologi.

TIDSÅTGÅNG: 60 minuter eller mer.

PERIOD PÅ ÅRET: Aktiviteten kan genomföras inomhus året runt. Eller sommartid utomhus, se alternativ aktivitet sist i texten.

UTRUSTNING

- » Svart tavla/smartboard/blädderblock/rulle med gråpapper
- » Tuschpennor
- » Dator med PowerPoint eller dokumentkamera för att visa djurens storlek.
- » Eventuellt uppstoppade djur
- » Vid utomhusaktivitet – samla 250–300 kottar till räkneövningen.

Fjällräv i ryggan

BAKGRUND

Fjällräven äter mer än bara lämlar. Den äter också fåglar, ägg, köttrester som den hittar, bär, avfall och allt möjligt som är ätbart. För att överleva äter fjällräven när den har tillgång till mat och sparar överskottet till dagar när den inte hittar något att äta. Därför är det svårt att säga exakt hur mycket föda fjällräven behöver varje dag. Dessutom varierar behovet med årstiden, vädret och aktiviteten.

På hösten när vinterpälsen ska produceras behöver fjällräven mycket energi. Det krävs också mycket energi under digivningen, när tiken har fått valpar och ska producera mjölk till dem.

GENOMFÖRANDE

1. Vad tror eleverna att fjällräven äter – utifrån det de har lärt sig hittills? Svaren skrivs upp på en smartboard eller liknande.
2. Hur stora djur klarar fjällräven att döda? Det får eleverna räkna ut utifrån fjällrävens storlek och de djur de tror att den kan klara att döda på egen hand. Låt eleverna mäta upp lite olika storlekar med måttstock, så att de får bättre begrepp om storlek. Eller så kan man visa en bild på en skärm och förstora den tills djuret har normal storlek, t.ex. en ripa. Leta reda på en bild av en ripa. Lägg in den i projektmappen och visa den på skärmen. Eleverna kan även färglägga bilden. Du förstorar bilden på skärmen till normal storlek eller använder djur eller fåglar som är uppstoppade, om det finns att tillgå.
3. Hur hittar fjällräven mat? Eleverna får diskutera sig fram till olika källor till föda:
 - »Självfångat – vilka typer av bytesdjur, hur stora de kan vara och hur de lever
 - »Kadaver – vem har då egentligen dödat djuret som ligger där? Vilka djur kan finnas kvar efter andra rovdjur? Hur är det med sjuka djur som dör naturligt? Kan fjällräven äta sådana djur?
 - »Annat – vad mer kan fjällräven äta? Bär och växter, men också något annat?
 - »Avfall – vem kastar det? Var är det störst chans att hitta avfall där fjällräven lever? Är det smart att lägga ut avfall åt fjällräven?
4. Uppgift: Anta att fjällräven äter två lämlar varje dag under hela sommarlovet. Låt eleverna räkna ut svaret själva, eller så gör ni det visuellt tillsammans.
 - »Hur många lämlar äter då en fjällräv på en vecka? Svar: 14 stycken
 - »Hur många lämlar äter då en fjällräv på åtta veckor? Svar: 112 stycken
 - »Hur många lämlar äter ett fjällrävspar på åtta veckor? Svar: 224 stycken

5. Det betyder att fjällräven kan äta MÅNGA lämlar under en sommar. Men hur många lämmelungar kan lämlarna producera under en sommar? Låt eleverna räkna ut svaret själva, eller så gör ni det visuellt tillsammans:

- » Ett lämmelpar får upp till 10 ungar. Dräktighetstiden är tre veckor. En hona kan få upp till fem kullar på en sommar.
- » Eleverna ritar en cirkel per lämmel. Börja med ett par, två cirklar.
- » Paret får en kull efter tre veckor. Kullen innehåller tio ungar.
- » Sedan går det tre veckor, och lämmelparet får ytterligare en kull med tio ungar. Då har det gått sex veckor av sommaren. 20 stycken
- » Sedan går det tre veckor igen, och lämmelparet får en ny kull med tio ungar. Då har det gått nio veckor av sommaren. Hur många lämmelungar får ett enda lämmelpar? 30 stycken
- » Sedan kan eleverna sätta ett rött streck över det antal lämlar som dödas av en fjällräv under en sommar. Hur går det ihop?
- » Att fundera på: Lämmeln blir könsmogen efter tre veckor. Hur många lämmelungar har det sammanlagt fötts efter nio veckor?

Aktiviteten läggs upp individuellt efter elevernas matematikkunskaper. Läraren får hjälpa eleverna hålla ordning på talserierna. Detta kan dock göras översiktligt och effektivt med teckningar och kryss över de döda. Räkneövningen genomförs gemensamt i klassen, i grupper eller enskilt. Det är bra att rita för att visualisera bättre.

ALTERNATIVT GENOMFÖRANDE UTOMHUS

Berätta och prata med eleverna om fjällrävens föda som beskrivs ovan. Gör sedan räkneövningarna bakifrån – börja med punkt 5 och prata om lämmeln, räkna ut hur många ungar lämmeln får med hjälp av kottarna steg för steg enligt exempel ovan. Använd eventuellt en ljus tygbit utlagd på marken som "räkneplatta". Räkna tillsammans kottar (ungar) och lägg dem på tyget. Hur många ungar har fötts efter 9 veckor (som i exemplet ovan)?

När antalet kottar/lämlar efter 9 veckor finns utlagda, så gör punkt 4 och börja räkna hur många lämlar fjällrävsparet äter under samma tid.

Utomhus behövs kottar och eventuellt ett blädderblock för att hålla räkningen med penna också.

Fjällräv i ryggan

Kunskapsmål

Eleverna ska genom aktiviteten skaffa sig kunskap om vad fjällräven äter och vilka näringsval den gör. Eleverna ska också lära sig mer om bytesdjuren och deras biologi.

Centralt innehåll enligt svensk läroplan Lgr11, (femte upplagan 2018).

MATEMATIK:

- » De fyra räknesättens egenskaper och samband samt användning i olika situationer (åk 1–6).
- » Rimlighetsbedömning vid enkla beräkningar och uppskattningar (åk 1–6).
- » Strategier för matematisk problemlösning i olika situationer (åk 1–6).
- » Matematisk formulering av frågeställningar utifrån enka vardagliga situationer (åk 1–6).

BIOLOGI:

- » Djurs och växters livscyklar och anpassningar till olika årstider (åk 1–6).
- » Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem (åk 1–6).
- » Enkla naturvetenskapliga undersökningar (åk 1–6).
- » Människans beroende av och påverkan på naturen och vad det innebär för en hållbar utveckling (åk 4–6).
- » Tolkning och granskning av information med koppling till biologi (åk 4–6).